

2. Березняк В. С. Проблемні питання, пов'язані із залученням перекладача під час видачі осіб (екстрадиції). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 409–416.

3. Бадалова Т. Г., Федченко В. М. Окремі питання щодо здійснення екстрадиції та співробітництва з уповноваженими компетентними органами іноземних держав (на прикладі взаємодії з правоохоронними органами РФ). The 8 th International scientific and practical conference «Modern science: innovations and prospects» (May 1-3, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2022. 459 s.

4. Бадалова Т. Г., Федченко В. М. Окремі проблемні питання та обставини, які негативно впливають на здійснення процедури екстрадиції. The 3 rd International scientific and practical conference «Eurasian scientific discussions». (April 10-12, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. 351 s.

УДК 343.98:343.72

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/706-708

Аліна ІВАНЧЕНКО

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Таїсія ШЕВЧЕНКО

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми розслідування шахрайств під час воєнного стану визначається тим, що з початком повномасштабного вторгнення з боку російської федерації шахрайства в Україні значно зросли.

Шахраї, зловживаючи скрутним становищем людей, обкрадають їх за допомогою різних схем. Такі дії шахраїв мають негативні наслідки для економіки країни, адже люди втрачають віру в чесність та прозорість фінансових систем.

Отже, питання розслідування шахрайств під час воєнного стану є важливим фактором захисту людей від обману та збереження їх фінансових ресурсів.

Метою дослідження є аналіз типових схем шахрайства, що використовуються під час воєнного стану, виявлення нових видів шахрайств, які виникли або стали більш поширеними під час воєнного стану, а також розгляд наявних методів розслідування шахрайств та їх ефективності в умовах воєнного стану

Це питання аналізували О. М. Брисковська, О. В. Кришевич, А. В. Гутник, Д. Д. Заяць, К. Д. Заяць, І. А. Вартилицька та ін.

Внаслідок повномасштабного вторгнення з боку російської федерації в Україні було запроваджено воєнний стан. Це дало поштовх до ухвалення законів, які посилили відповідальність за низку правопорушень, скоєних в умовах воєнного стану.

З метою усунення суперечності в карантні кримінальних правопорушень, ухвалений Верховною Радою України законопроект № 8235 вносить зміни та доповнення до Кримінального кодексу України. За умови вчинення кримінального правопорушення передбаченого статтею 190 Кримінального кодексу України – Шахрайство, скоєння його в умовах воєнного стану, що завдало значної шкоди потерпілому карається позбавленням волі до 5 років.

Законом, що був ухвалений до Кримінального кодексу України, а саме до статті 190 (шахрайство) було додано частину 3 у такому формулюванні: «Шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану, що завдало значної шкоди потерпілому, – карається штрафом від чотирьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років» [1].

Зміни до Кримінального кодексу України спрямовані на те, щоб насамперед забезпечити справедливе покарання для осіб, що скоїли ці правопорушення, а також захистити людей від правопорушень, скоєних в умовах воєнного стану.

В Україні немає жодних обмежень стосовно роботи популярних соцмереж, таких як Telegram, X, WhatsApp, TikTok, Facebook, Instagram. Однак з 2017 року указом Президента України №133/2017 було заборонено доступ до таких інтернет-ресурсів, як «Вконтакте» та «Однокласники» [2]. Це рішення було ухвалено з міркувань національної безпеки та захисту

інформації, адже вказані соціальні мережі підконтрольні російській владі. Українські користувачі мають вільний доступ до широкого спектру соціальних мереж з усього світу, що гарантує їм свободу спілкування.

З початком повномасштабної російсько-української війни соціальні мережі почали використовувати як майданчики для збору грошових коштів на потреби ЗСУ. Бажання допомогти військовим, придивитися перемогу України створили попит на онлайн-волонтерство та онлайн-збори коштів, як відповідну пропозицію. Вказане не пройшло повз шахраїв, які незважаючи на війну, готові обманювати населення та збагачуватися чужими коштами.

Шахраї, які видають себе за волонтерів, публікують у вказаних вище соціальних мережах фейкові збори коштів на допомогу Збройним Силам України. Використовуючи довіру людей та їх співчуття до військових, вони збирають значні суми на особисті рахунки. Для своїх публікацій вони крадуть фото і відео з інших ресурсів, вводючи людей в оману та підриваючи їх довіру до справжніх волонтерів [3, ст. 42].

Перевірка таких фіктивних зборів проводиться після звернення потерпілих. За результатами перевірки збираються відомості для розслідування та притягнення шахраїв до кримінальної відповідальності. Огляд сторінки в соціальній мережі може дати важливі докази у кримінальному провадженні, такі як час публікування допису, зміст оголошення, реквізити банківської карти, фото чи відео військового або волонтера, чий допис було використано в шахрайстві.

Соціальні мережі стали звичним інструментом для шахрайства в мережі «Інтернет». Зловмисники не лише адаптували старі схеми до воєнних умов, але й активно використовують їх для фейкового збору коштів на потреби армії. Аналіз сторінок у соцмережах може допомогти встановити факт кримінального правопорушення, визначити його вид та розмір шкоди, а також отримати інші відомості, необхідні для розслідування.

Це робить вивчення даних із соцмереж важливим етапом у боротьбі з онлайн-шахрайством, особливо в умовах воєнного стану [3, ст. 43].

З початку введення воєнного стану також набула популярності серед шахраїв схема щодо розміщення в соціальних мережах фейкових оголошень про продаж військової амуніції. Шахраї розміщують в Інтернеті оголошення щодо продажу бронежилетів та інших товарів для військових, а отримавши передплату, шахраї зникають, також серед продавців можуть бути шахраї, які продають браковані бронежилети, що не захищають бійців від куль [4, ст. 105].

Найбільш поширені схеми шахрайства в умовах воєнного стану: псевдоблагодійність; пропозиції оренди неіснуючого житла для переселенців; фейкові пасажирські перевезення і продаж неіснуючих товарів, зокрема військової амуніції; шахрайство під виглядом організації переправлення через держкордон чоловіків призовного віку; фейкове надання інформації щодо безвісно зниклих громадян; «платне» розмінування [5, ст. 46–48].

Слідчий, отримавши заяву про шахрайство, повинен виконати комплекс дій, спрямованих на вирішення зазначених вище тактичних завдань.

По-перше, доцільно встановити потерпілу особу – власника майна, якій завдано матеріальної шкоди. Із цією метою потерпілому необхідно долучити до заяви завірені копії документів, що підтверджують його права на майно, яке було вилучено з його фондів, або викласти детально ці факти в показаннях на допиті. У ситуації, коли необхідно встановити особу власника на об'єкти нерухомості, земельні ділянки, транспортні засоби, банківські рахунки, обов'язково необхідно долучати копії документів, що посвідчують особу власника. Потерпілим у провадженнях про шахрайство може бути тільки власник майна, яке стало предметом посягання.

По-друге, треба встановити вартість майна, що було вилучене з фонду власника, а також його кількісну та якісну характеристики. Для вирішення цього завдання доцільно долучити договори купівлі-продажу, квитанції, чеки, товарні накладні чи інші документи, які підтверджують дату придбання майна та його вартість. За неможливості документального підтвердження такого факту в матеріалах кримінального провадження треба детально допитати потерпілу особу або її представника за цими обставинами.

По-третє, з метою забезпечення ефективного пошуку, вилучення майна і його подальшої ідентифікації під час пред'явлення для впізнання треба встановити його індивідуальні ознаки. Із цією метою необхідно долучити технічну документацію на транспортні засоби, побутову техніку, упаковки смартфонів тощо, які містять відомості щодо моделі, серії, номеру, ІМЕІ. Крім того, треба детально допитати потерпілу особу або його представника за цими обставинами і встановити інші індивідуальні ознаки речей.

По-четверте, доцільно встановити час, місце й особливості обстановки вчинення шахрайства, чи були свідки злочину.

По-п'яте, треба з'ясувати і встановити, в який спосіб діяв злочинець, а саме: використовував він обман чи зловживання довірою потерпілого. Зафіксувати, у чому саме полягав обман потерпілого.

По-шосте, доцільно встановити, яким чином було передано майно або право на нього, чи була передача добровільною, чи відсутні були ознаки застосування насильства або погроз щодо потерпілого.

По-сьоме, треба скласти словесний портрет шахрая і з'ясувати особливості поведінки, встановити можливі місця його перебування. Вирішення зазначених вище тактичних завдань здійснюється під час отримання заяви потерпілого, його допиту та долучення речей і документів до матеріалів кримінального провадження [6, ст. 213–224].

Отже, розслідування шахрайств в умовах воєнного стану потребує індивідуального підходу, що враховує специфіку доказування. Ефективність та повнота розслідування ґрунтуються на системі практичних рекомендацій та алгоритмів, що поділяють процес на такі етапи: 1) отримання і перевірка повідомлення про шахрайства, робота з потерпілою особою; 2) збирання доказів використання обману або зловживання довірою конкретною особою до її затримання; 3) збирання доказів після затримання і повідомлення підозри особі, що причетна до вчинення шахрайства.

Взявши до уваги все вищезазначене, можна зробити висновок, що зростання шахрайств під час воєнного стану потребує ретельного дослідження та вдосконалення методів розслідування.

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень : Закон України від 13 липня 2023 року № 3233-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20/#Text>

2. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : рішення РНБО від 28.04.2017 року, введене в дію указом Президента України від 15.05.2017 року №133/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850>

3. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування : тези доповідей учасників науково-практичного семінару (02 грудня 2022 року) / упор. А. Я. Хитра. Львів : ЛьВДУВС, 2022. 133 с.

4. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності : матеріали Всеукр. науково-практ. конф. 24 лист. 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. 231 с.

5. Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри : зб. тез доп. науково-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України; Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. 292 с.

6. Заяць К. Д., Заяць Д. Д. Особливості розслідування шахрайств, що маскуються під оболонкою цивільних правовідносин. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 213-224.

УДК 347.947

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/708-710

Олександра КАЛІНЕВИЧ

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Таїсія ШЕВЧЕНКО

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У наш час, коли в Україні оголошено воєнний стан, особливої уваги потребує вивчення особливостей проведення огляду місця події. Адже це є важливою складовою діяльності правоохоронних органів під час воєнного стану. Проведення огляду місця події